

RAPPORT

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

Rapport till regeringen
Ett uppdrag till Statens skolverk om svenskundervisning
för invandrare U2001/1696/V

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

Innehåll

1. Skolverkets uppdrag.....	3
2. Kompetensutveckling för sfi-lärare.....	3
2.1 Uppdraget.....	3
2.2 Sammanfattning av genomförandet.....	3
2.3 Planering av arbetet.....	4
2.4 Kompetensutvecklingens innehåll och form.....	4
2.5 Samarbete och samråd.....	6
2.6 Information om kompetensutvecklingen.....	6
2.7 Målgrupp.....	7
2.8 Högskolekurser.....	7
2.9 Lärarnas villkor.....	7
2.10 Antal deltagare - några sammanfattande siffror.....	8
2.11 Kurser och seminarier.....	8
2.12 Utvärdering.....	8
2.13 Sfi-lärares fortsatta behov av kompetensutveckling.....	10
3. Samarbetsformer mellan sfi och andra aktörer inom verksamheten för integration av invandrare.....	13
3.1 Uppdraget.....	13
3.2 Mål och metod.....	13
3.4 Slutsatser.....	16
3.5 Genomförande.....	17
3.6 Avslutande diskussion.....	23
Bilaga 1.....	27
Kurser och seminarier.....	27
Den första kursomgången, första halvåret 2002.....	27
Den andra kursomgången, andra halvåret 2002.....	28
Den tredje kursomgången, första halvåret 2003.....	30

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

1. Skolverkets uppdrag

I denna rapport redovisas Skolverkets arbete med *Ett uppdrag till Statens skolverk om svenskundervisning för invandrare (U2001/1696/V)*.

Uppdraget består av två delar: Kompetensutveckling av 750 sfi-lärare och stöd till utveckling av nya samarbetsformer och metoder.

Uppdraget redovisas genom

- delrapport i februari 2002
- slutrapport 28 februari 2003

Enligt promemorian (bilaga till regeringsbeslut 01-05-10) ska Skolverket vad gäller deluppdraget om kompetensutveckling av sfi-lärare samarbeta med Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk samt samråda med Integrationsverket, Svenska Kommunförbundet och berörda fackliga organisationer. Det deluppdrag som gäller stöd till utveckling av nya samarbetsformer och metoder ska genomföras i samarbete med Integrationsverket och Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk.

Skolverket lämnade i februari 2002 en delrapport över det arbete som då genomförts inom ramen för detta uppdrag (*Delrapport till regeringen Ett uppdrag till Statens skolverk om svenskundervisning för invandrare U2001/1696/V*).

2. Kompetensutveckling för sfi-lärare

2.1 Uppdraget

I promemorian till uppdraget sägs bl.a. följande om genomförandet av kompetensutvecklingen:

”Verket bör genomföra ett program som syftar till att minst 750 lärare inom sfi får möjlighet att förstärka sin kompetens inom områdena ämnesteorin, didaktik och metodik i svenska som andraspråk. Skolverket bör därvid samråda med Integrationsverket, Svenska Kommunförbundet och berörda fackliga organisationer. Uppdraget bör genomföras i samarbete med Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk. Skolverket bör utgå från lärarens intresse att ta ansvar för sin egen kompetensutveckling och forma satsningen med utgångspunkt häri. Verket bör pröva om den modell för kompetensutveckling som utvecklats av Delegationen för IT i skolan (ITiS) kan tjäna som förebild.”

2.2 Sammanfattning av genomförandet

- Skolverket har genomfört uppdraget i samarbete med Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk och i brett samråd med fackliga

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

organisationer, ämnesföreningen LiSA samt med statliga verk och Svenska kommunförbundet inom *Överenskommelse om utveckling av introduktionen för flyktingar och andra invandrare*.

- Kompetensutvecklingen har givits i form av högskolekurser och seminarier inom ämnet svenska som andraspråk och har haft en tydlig vuxenprofil.
- Antalet deltagare i kurser och seminarier är, i februari 2003, sammanlagt 1062 och antalet individer 841. Dessa siffror inkluderar inte de lärare som anmält sig eller t o m påbörjat studierna men inte genomfört utbildningen. Deltagarna kommer från 162 olika kommuner.
- Erfarenheterna pekar på att utbildningens innehåll varit i hög grad relevant för lärarnas arbete och uppskattat av dem.
- Även studieformerna har uppskattats av deltagande lärare. Alla högskolekurser utom en har inneburit distansstudier med tid för reflektion och möjlighet till samarbete i lärarlag eller studiegrupper och till att praktiskt tillämpa det som är nytt. Lärarna har uppfattat distansstudierna som krävande men samtidigt mycket utvecklande. I några fall har det funnits tekniska problem i början.
- Några lärare som har velat delta i högskolekurser men har inte har kunnat göra det eftersom deras kommuner inte ansett sig ha råd att bekosta resorna till kursorten.
- Kompetensutvecklingsatsningen tydliggör att många sfi-lärare har fortsatt behov av kompetensutveckling.

2.3 Planering av arbetet

I samarbete med Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk och efter brett samråd med bl a Integrationsverket, Svenska Kommunförbundet och berörda fackliga organisationer beslutade Skolverket att kompetensutvecklingen skulle genomföras i minst tre omgångar. Den första genomfördes under första halvåret 2002 och den andra under andra halvåret samma år. Den sista omgången har nu inletts och kommer att genomföras under första halvåret 2003.

2.4 Kompetensutvecklingens innehåll och form

Kompetensutvecklingen gäller svenska som andraspråk, ämnesteorier, didaktik och metodik. Vilka speciella behov av kompetensutveckling har sfi-lärare? Ett antal kursområden togs fram utifrån en analys av sfi-lärares kompetensbehov inom ämnet svenska som andraspråk.

Många av dessa kursområden hade föreslagits av aktiva lärare vid utvärderingar efter kurser och seminarier anordnade av Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk. Vid ett förberedande möte med Inger Lindberg, professor i svenska som andraspråk, Göteborgs universitet, och Lisbeth Eriksson, doktorand inom området etnicitet och vuxenutbildning, Linköpings universitet, diskuterade

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

representanter för Skolverket och Nationellt centrum kompetensutvecklingens innehåll och arbetsformer. De innehållsområden som lärare föreslagit kompletterades då med ytterligare förslag. Tänkbara kursområden diskuterades och förankrades sedan vid samrådsmöte med Integrationsverket, Svenska Kommunförbundet och berörda fackliga organisationer samt vid ett möte med representanter för olika högskolor.

Grundläggande krav var att all kompetensutveckling skulle ske inom ämnet svenska som andraspråk och ha ett tydligt vuxenpedagogiskt perspektiv. Formerna skulle också, så långa möjligt, vara exemplarisk.

Eftersom sfi-lärare har mycket skiftande bakgrund och olika ämneskompetens har kompetensutvecklingens uppläggning och genomförande tagit hänsyn till detta. Kompetensutveckling har kunnat erbjudas och anpassas både till sfi-lärare som inte har formella kunskaper i svenska som andraspråk och till dem som redan har vissa kunskaper och vill bygga vidare på dem.

Samtliga kurser och seminarier har haft olika aspekter av ämnesteorin, didaktik eller metodik inom svenska som andraspråk som tydligt innehåll. Exempelvis har de seminarier som presenterat de nya kursplanerna för sfi gjort det utifrån ett ämnesperspektiv.

Även kraven på kompetensutvecklingens form diskuterades och förtydligades genom olika samrådsmöten. Målsättningen har varit att utbildningen skulle präglas av nytänkande, där olika arbetsformer och modeller bl.a. distansutbildning skulle prövas. Syftet har under genomförandet varit att arbetsformerna skulle vara generaliserbara och tillämpbara i lärarens verksamhet. Utbildningen bygger på aktiv medverkan från deltagarna i arbetslag eller studiegrupper. De teoretiska kunskaperna tillämpas i den praktiska verksamheten och redovisas t.ex. i form av ett genomfört projekt.

Under den första kursomgången anordnades endast högskolekurser men under de två följande har både högskolekurser och seminarier genomförts. Seminarierna har bland annat haft till syfte att:

- Nå breda grupper av sfi-lärare med en kompetensutveckling som inte ställer lika höga krav på egen arbetsinsats.
- Erbjudas kompetensutveckling inom ”smala” områden inom svenska som andraspråk.
- Motivera sfi-lärare till deltagande i högskolekurser.

Var och en av högskolekurserna har omfattat fem veckors arbete. Alla utom en har varit distanskurser. Distanskurserna har inneburit att deltagande lärare tre gånger har rest till kursorten och att de under hela kurs tiden arbetat intensivt med studier och projektarbete och haft täta kontakter med kursledning och medstudenter i arbetslag eller studiegrupp. Jämfört med högskolekurserna har

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

seminarierna varit mindre krävande. Några av dem har dock genomförts som seminarier med mellanliggande tid för att pröva och reflektera.

En förteckning över samtliga kurser och seminarier finns i bilaga 1.

2.5 Samarbete och samråd

Deluppdraget om kompetensutveckling har genomförts i samarbete med Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk. Samarbetet har skett kontinuerligt enligt en från början överenskommen ansvarsfördelning.

Det samråd som enligt uppdraget skulle ske med Integrationsverket, Svenska Kommunförbundet och berörda fackliga organisationer har utvidgats till att även inkludera ämnesföreningen LiSA, Högskoleverket samt samverkande myndigheter inom ”*Överenskommelse om utveckling av introduktionen av flyktingar och andra invandrare*” (Dnr 07-2001:734). Samråd har skett vid regelbundet återkommande möten från och med september 2001.

2.6 Information om kompetensutvecklingen

Informationsspridning till sfi-lärare och ansvariga för sfi i kommunerna har skett genom riktade utskick av informationsbrev och foldrar, genom information på Skolverkets och Nationellt centrums hemsidor, genom artiklar i tidskrifter och genom information på konferenser av olika slag.

Lärare och skolledare inom sfi fick information om kompetensutvecklingen genom ett första informationsbrev i oktober 2001. Det riktades till sfi-ansvarig i varje kommun och till nätverk och kontaktpersoner för sfi. (Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk har kontaktpersoner i alla kommuner.) Samma information som i detta informationsbrev fanns på Skolverkets hemsida samt på Nationellt centrums hemsida. När utbudet av kurser inför den första kursomgången var färdigt skickades en folder med kurserbjudanden till samma adressater. Också informationen i denna folder fanns på hemsidorna.

Information om kompetensutvecklingen för sfi-lärare har även givits i en artikel i tidskriften KOM (nummer 4/01) och i ämnesföreningen LiSAs tidskrift Lisetten. Skolverket har vidare informerat vid olika konferenser. Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk har informerat i nyhetsbrev samt vid konferenser.

Inför de följande kursomgångarna andra halvåret 2002 och första halvåret 2003 har informationen spritts på motsvarande sätt.

En svårighet har varit att i vissa kommuner nå ut med information till lärare inom upphandlad sfi-utbildning.

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

2.7 Målgrupp

Kompetensutvecklingen har vänt sig till lärare som arbetar inom sfi och till lärare som arbetar inom den första delen av svenska som andraspråk (för analfabeter och kortutbildade) inom den grundläggande vuxenutbildningen. I mån av plats har även lärare som arbetar med den senare delen av svenska som andraspråk inom den grundläggande vuxenutbildningen kunnat delta i kompetensutvecklingen. Kompetensutvecklingen har alltså varit öppen för lärare både i kommunens verksamhet och i verksamhet hos annan anordnare utsedd av kommunen.

Behörig att delta i kompetensutvecklingen är den som

- är anställd som sfi-lärare och/eller lärare i svenska som andraspråk i den grundläggande vuxenutbildningen och
- har en praktisk-pedagogisk utbildning eller är behörighetsförklarad som sfi-/grundvuxlärare.

För kurser som anordnas av högskolor krävs dessutom grundläggande behörighet att studera vid högskola/universitet.

2.8 Högskolekurser

En stor del av kompetensutvecklingen har genomförts i form av kurser om 5 högskolepoäng på kvartsfart. Kurserna är påbyggbara inom ämnet svenska som andraspråk och har erbjudits inom någon av nivåerna:

1-20 p.

21-40 p.

41-60 p.

2.9 Lärarnas villkor

Kompetensutvecklingen inklusive kurslitteratur har varit kostnadsfri för de lärare som deltar. Kostnader för eventuella vikarier och resor har varit arbetsgivarens ansvar. Lärarna har deltagit i kompetensutvecklingen på olika villkor. Några har fått uppmuntran och stöd från sin arbetsledning, har fått möjlighet att studera på arbetstid och fått sina kostnader täckta. Andra har genomfört kompetensutvecklingen på sin fritid.

Ansökan till kompetensutvecklingen undertecknades av läraren själv samt av ansvarig skolledare. I flera fall fick ändå lärare, först när kursen börjat, klart för sig att stödet från arbetsgivaren inte var tillfredsställande. De tvingades därför avbryta sina studier. Det förekom också att kommunen nekade lärare att delta eftersom resorna bedömdes bli för dyra.

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

2.10 Antal deltagare - några sammanfattande siffror

Antalet kursdeltagare är, när antagningen till den sista utbildningsomgången är klar, sammanlagt 1062 och antalet individer 841. Dessa siffror inkluderar inte de lärare som anmält sig eller t o m påbörjat studierna men inte genomfört utbildningen. 683 har deltagit i seminarier och 379 i kurser. Av deltagarna i 5-poängskurser har:

- 14 genomfört 3 kurser
- 40 genomfört 2 kurser
- 257 genomfört 1 kurs.

Deltagarna i kurser och seminarier kommer från 162 olika kommuner.

Enligt Skolverkets *Rapport 218 (Beskrivande data om barnomsorg, skola och vuxenutbildning 2002, Organisation, resurser, resultat)* fanns 2001/02 knappt 1 500 sfi-lärare totalt i landet.

2.11 Kurser och seminarier

En förteckning över samtliga kurser och seminarier finns i Bilaga 1.

2.12 Utvärdering

2.12.1 Utvärderingens form

Varje kurs har utvärderats av respektive högskola, vad gäller inriktning, innehåll och form. Dessutom har Skolverket och Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk genomfört en utvärdering med riktade frågor till deltagande lärare. Seminarierna har utvärderats genom enkäter som respektive seminarieledare ställt samman.

Malmö högskola kommer att genomföra en andra uppföljning efter ett halvår och då kontakta de lärare som deltagit i den kompetensutveckling som denna högskola genomfört. Avsikten är att denna enkät ska ge en bild av kursernas långsiktiga effekterna.

Vid ett samrådsmöte i januari 2003 med fackliga organisationer, Integrationsverket, Migrationsverket, Arbetsmarknadsverket och Högskoleverket diskuterades följande frågor:

1. Hur ser ni på uppläggning och genomförande av de båda deluppgifterna?
Vad har varit bra? Vad kunde ha gjorts bättre? Hur?
2. Vilka slutsatser kan man dra av genomförandet? Vilka fortsatta behov av stöd finns inom området?

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

2.12.2 Slutsatser av utvärderingen

Högskolekurserna har givit deltagande lärare bekräftelse av egna idéer, ny kunskap, förnyelse av gamla kunskaper och förändrade perspektiv. Alla kurser har enligt enkäter och sammanfattningar varit i hög grad användbara och matnyttiga för lärarna som deltagit i kompetensutvecklingen. Många av deltagarna skriver att de tycker att studierna har inneburit mycket arbete, men att det har varit värt arbetet att genomföra kursen.

En stor andel av de deltagande lärarna har delgett sina kollegor erfarenheter från kompetensutvecklingen. Satsningen har alltså givit ringar på vattnet.

En mycket stor andel av de lärare som genomfört kompetensutvecklingen anser att innehållet är relevant för deras arbete.

De flesta anser att de har utvecklat sin lärarkompetens. Deltagarna verkar överlag styrkta av utbildningen:

”Nu vågar jag göra det jag tror på”

”Jag har absolut blivit modigare i diskussionerna på arbetsplatsen eftersom jag fått bekräftat att jag varit på rätt väg.”

Vid några av seminarierna om de nya kursplanerna för sfi önskade vissa deltagande lärare mera stöd och mer precisa anvisningar om genomförandet av de nya kurserna och om bedömning och betygssättning. De nya kursplanerna ställer krav på stor flexibilitet och individanpassning.

Många av lärarna diskuterar distansformen. De flesta är mycket nöjda med detta sätt att studera och gör bedömningen att det är den form som är möjlig om man arbetar samtidigt som man studerar. I några fall har det varit tekniska problem t ex med den portal som använts eller problem på grund av dator-ovana till en början, men distansstudieformen har i det stora hela fungerat mycket bra och varit utvecklande. Flera av deltagarna efterlyser dock fler fysiska träffar.

Flera uttrycker sin stora uppskattning av det erfarenhetsutbyte som skett inom kursen.

Även om kurserna varit skraddarsydda för vuxenutbildning förekommer det att lärare önskat att vuxenanpassningen av kurslitteraturen skulle ha varit ännu tydligare, men detta gäller ett fåtal lärare.

”Jag var rädd att kursen inte skulle få så uttalat vuxenperspektiv som jag önskade men den rädslan var obefogad.”

Sammanfattningsvis bekräftar utvärderingarna att kompetensutvecklingen genomförts på ett sätt som väl överensstämmer med de krav som uttrycks i regeringsuppdraget.

Ytterligare behov av kompetensutveckling:

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

I utvärderingarna nämner lärare behov inom många olika områden av betydelse för sfi:

- *alfabetisering och utbildning av kortutbildade*
- *sfi för högutbildade*
- *tvåspråkighet*
- *skrivutveckling*
- *metoder för nybörjare*
- *läs- och skrivproblem*
- *inlärningssvårigheter, deltagare med särskilda behov*
- *deltagare med hörselnedsättning*
- *om vuxenpedagogik*
- *uttal – prosodi*
- *performansanalys*
- *autonomi*
- *individualisering*
- *språktypologi*
- *samtalsmetodik*
- *olika kulturer*
- *aktuell samhällsinformation*
- *samverkan med arbetslivet*
- *de nya kursplanerna*
- *data*
- *arabiska språket*

2.13 Sfi-lärares fortsatta behov av kompetensutveckling

Svenska som andraspråk

Den genomförda kompetensutvecklingen är begränsad. Den har kunnat nå många men inte alls alla de sfi-lärare som saknar 40 poäng i svenska som andraspråk.

Glesbygd och små kommuner

Lärare i kommuner med liten omfattning av sfi har behov av ett mycket brett didaktisk register. De möter deltagare med olika bakgrund, erfarenheter, förutsättningar och studiemål och har oftast inte tillgång till kollegor. Kommun och ansvarig rektor anser inte alltid att det finns ekonomiska förutsättningar för att ge läraren stöd att delta i kompetensutveckling. Skolverket har i rapporten ”*Skolverkets uppdrag om sfi för högutbildade invandrare*” (Skolverket, Dnr 01-2001:214, 2002) lyft fram små kommuners problem att anordna kvalitativ utbildning för **en** av målgrupperna för sfi, de högutbildade.

”Det kan vara svårt för kommuner som finns långt från närmaste högskola att skapa individanpassad utbildning för akademiker. Skolverket pekar på möjligheterna att använda mentorer från kommunen inom yrkesområdet, att använda olika distansstudieformer och flexibla, koncentrerade studier samt att samarbeta med närmaste högskola vad gäller t.ex. studievägledning och e-postkontakt med mentorer eller handledare.

Små kommuner har ofta få sfi-berättigade med akademisk bakgrund. Kommunerna kan då anse att det blir mycket kostnadskrävande att ta individuella hänsyn till deltagarens

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

förutsättningar och studiemål. Individanpassning är dock i regel en förutsättning för snabba resultat.”

Situationen för andra målgrupper för sfi i kommuner med liten omfattning på utbildningen är jämförbar med den för högutbildade men andra deltagare kan oftast inte i lika hög grad använda t ex distansstudieformer. Var och en har dock behov av och rätt till individanpassat stöd för sitt lärande. Denna anpassning ställer stora krav på sfi-lärares kompetens.

Kvalitativ sfi för ”smala” målgrupper

De studerande i sfi kan vara mycket olika varandra vad gäller ålder, utbildningsbakgrund, erfarenheter, språkkunskaper, hälsa och studiemål. Inom sfi ryms ungdomar och pensionärer, professorer och analfabeter, människor med krigsskador, funktionshindrade, människor som är nyanlända men också deltagare som varit länge i Sverige. Lärarna måste kunna möta alla dessa individer och ge dem det stöd de behöver. För att göra det måste de kunna samarbeta i kommunen med t ex arbetsförmedling, flyktingsamordning, socialtjänst, frivilligorganisationer, praktik- och arbetsplatser och övrig vuxenutbildning. Allt detta kräver en mycket bred kompetens. Kompetensutvecklingen behöver även tydliggöra behoven hos de grupper av deltagare som har speciella behov. I särskilt hög grad gäller det dem med olika slags inlärningshinder. Ofta kan det för läraren vara mycket svårt att veta vad den studerandes problem beror på.

Sfi-lärares behov av bred kompetensutveckling

Den fortsatta kompetensutveckling som de lärare som deltagit i kompetensutvecklingsatsningen föreslår belyser behovet av bred kompetens. Skolverket har kommenterat sfi-lärares kompetensbehov i verkets remissvar (Skolverket, 2000, Dnr: Dnr 2000:3307) till Riksdagens revisorer om rapporten ”*Språk och arbete – svenskundervisning för invandrare och invandrarnas arbetsmarknad*” (Riksdagens revisorer 2000/01:3)

”Skolverket anser att många sfi-lärare behöver en bred kompetensutveckling som omfattar mer än svenska som andraspråk.”

...

”Den lärarutbildning som erbjuds i Sverige är (med undantag för utbildningen för lärare i folkhögskola) huvudsakligen inriktad på undervisning antingen i grundskola eller gymnasieskola. Den rustar i ringa mån läraren för att möta vuxna invandrare och flyktingar. Sfi-undervisningen ställer krav på bl.a

Kunskaper i

- *det svenska språkets uppbyggnad i ett kontrastivt perspektiv*

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

- *alfabetisering av vuxna på språk som inte är deras modersmål*
- *läs- och skrivutveckling för kortutbildade vuxna*
- *olika språks struktur och uppbyggnad*
- *olika kulturer, även synen på utbildning, kunskap, arbete och familjerelationer i olika kulturer*
- *interkulturell kommunikation*
- *flyktingskap och tortyrskador*
- *vuxenpedagogik, en viktig del är att ta till vara vuxnas erfarenheter och kunskaper, i sfi också att kunna länka till validering och*
- *samarbete med andra myndigheter, med arbetsplatser, föreningsliv och med annan sysselsättning.*

Sfi-läraren måste alltså behärska sitt ämne, svenska som andraspråk med samhällsorientering, kunna samarbeta med samhället utanför utbildningen och planera utbildningen så att den enskildes praktik eller annan sysselsättning bidrar till språkutvecklingen och till deltagarens förståelse för liv i Sverige.

Skolverket anser att den kompetensutveckling som många sfi-lärare behöver inte ska begränsas till svenska som andraspråk utan bör vara bred och ta fasta på de krav som kan ställas för att utbildningen ska utvecklas.”

”Heltäckande” ordinarie kursutbud vid högskolor

I den fortsatta planeringen tillsammans med högskolor, med dem som nu medverkar i kompetensutvecklingen och med dem som är möjliga anordnare, är en strävan att utveckla ett ordinarie kursutbud som vänder sig till sfi-lärare och lärare i svenska som andraspråk inom vuxenutbildningen och erbjuder påbyggbara distanskurser i svenska som andraspråk på olika nivåer. Kurserna ska alltså ha ett vuxenutbildningsperspektiv och ska tillsammans kunna ge en ”heltäckande” ämnesutbildning i svenska som andraspråk. Om ett sådant kursutbud kan utvecklas kommer sfi-lärare att kunna utveckla sin kompetens i svenska som andraspråk oavsett var de bor och arbetar även efter den speciella satsning som nu genomförts inom regeringsuppdraget.

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

3. Samarbetsformer mellan sfi och andra aktörer inom verksamheten för integration av invandrare

3.1 Uppdraget

Som en del inom regeringsuppdraget om svenskundervisning för invandrare (U2001/1696/V) fick Skolverket i maj 2001 uppdraget att ”*stödja en utveckling av nya samarbetsformer mellan sfi och andra aktörer inom integrationsarbetet för att stärka sfi-deltagares språkinlärning och öka deras möjligheter på arbetsmarknaden. Verksamheten bör syfta till att finna metoder för hur sfi kan kombineras med t.ex. yrkesutbildning, praktik eller yrkesarbete och som inte förutsätter fortsatt extern finansiering.*

Verksamheten bör vara av sådan art att den kan få en vidare spridning och användas i olika kommuner. Skolverket bör utarbeta en plan för hur en sådan spridning skall kunna ske på ett effektivt sätt. Detta arbete bör bedrivas i samarbete med Integrationsverket och Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk.”

Uppdraget faller inom ramen för åtagandet i ”*Överenskommelse om utveckling av introduktionen för flyktingar och andra invandrare*”, där Skolverket ska verka för:

- att svenskundervisningen blir mer flexibel och bättre svarar mot den enskildes individuella förutsättningar och behov.
- att nya inlärningsmetoder prövas.

Dessutom överensstämmer uppdraget med Svenska Kommunförbundets åtagande i *Överenskommelsen* att verka för:

- att svenskundervisningen efter individuella bedömningar förenas med praktik för att språkinlärningen ska stimuleras.
- att svenskundervisningen vid behov genomförs i samverkan mellan kommuner och mellan kommuner och andra aktörer.

3.2 Mål och metod

Det övergripande målet för Skolverkets genomförande av uppdraget har varit att ge sfi-studerande tillgång till en sfi-utbildning som är väl anpassad till individens möjligheter, önskemål och framtidsplaner, och som bidrar till att öka integrationen i samhället och förkorta vägen till egenförsörjning. För att uppnå detta verkar Skolverket för:

- att samarbetet mellan sfi-anordnare och andra aktörer i kommunerna ökar.
- att yrkes- och arbetsmarknadsinriktning inom sfi ökar.

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

- att metoder för språkinläring i kombination med yrkes- och arbetsmarknadsinriktning utvecklas och sprids.

Genom spridning av goda exempel till alla som arbetar med invandrare och flyktingar, i första hand inom utbildning, flyktingmottagning, socialtjänst och arbetsförmedling, men även företag och arbetsliv, föreningar och frivilligorganisationer, vill Skolverket inspirera till en utveckling av nya samarbetsformer som bidrar till att skapa bättre förutsättningar för flyktingar och invandrare att få tillträde till arbetsmarknaden, eller på andra sätt få delaktighet i samhällslivet.

3.3 Sammanfattning

Uppdraget innefattar tre steg eller områden:

- samarbetsformer
- metoder
- spridning.

Samarbetsformer

Grundläggande för uppdraget har varit att finna exempel på goda samarbetsformer mellan sfi och andra aktörer. Skolverket har besökt 14 kommuner och där studerat projekt och verksamheter av olika karaktär. Likaså har de organisationsformer som skapar goda förutsättningar för samarbete undersökts. Urvalet av kommuner har skett i samråd med Integrationsverket och Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk.

I det insamlade materialet ingår:

- 18 exempel på framgångsrika projekt/verksamheter där sfi-anordnaren samarbetar med andra aktörer i syfte att öka integrationen och möjligheterna på arbetsmarknaden. Exempelen visar på flera olika typer av samarbete, riktade till olika målgrupper och där olika samarbetspartners ingår.
- 9 exempel på samarbetsformer av organisatorisk art, t ex samrådsgrupper och arbetslag där representanter från olika myndigheter och förvaltningar ingår, och exempel på hur andra aktörer samverkar med sfi.

Samarbetsformerna presenteras dels på Skolverkets hemsida *Samarbete* <http://www.skolverket.se/vux/sfi/samarbete.html>, dels i publikationen *Samarbete – hinder och möjligheter*.

Metoder

Skolverket har i samarbete med Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk studerat de pedagogiska metoder som används då sfi-

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

undervisningen kombineras med yrkesorientering, yrkesutbildning, praktik eller annan verksamhet. De metoder som används för att uppnå kvalitet och effektivitet presenteras i första hand genom att verksamma lärare beskriver sitt arbetssätt. Det finns 7 exempel på sådana beskrivningar av arbetssätt och dessa presenteras på Skolverkets hemsida *Samarbete* och i skriften *Arbetssätt för sfi i samverkan*.

Skolverket har även studerat de faktorer som är avgörande för att ett framgångsrikt samarbete inleds och fortlever. Studien behandlar de olika myndigheternas uppdrag och ansvar när det gäller sfi-studerande, och beskriver de hinder för samarbete som kan uppstå på grund av de olika aktörernas regelverk och arbetspraxis. Slutsatserna redovisas i skriften *Samarbete – möjligheter och hinder*, där även punkter för ett förbättrat samarbete föreslås.

Spridning

Inom uppdraget har stor vikt lagts vid att på olika sätt sprida erfarenheterna från ovanstående verksamhet så att de goda, lärande exemplen kommer andra kommuner till nytta. I samråd med Integrationsverket och Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk har Skolverket utarbetat en plan för spridning av nya samarbetsformer och metoder i syfte att öka integrationen och möjligheterna på arbetsmarknaden.

De goda exemplen från kommuner som bedriver ett framgångsrikt sfi-samarbete utgör kärnan i denna plan. Att på olika sätt lyfta fram dessa exempel bedöms vara det mest effektiva sättet att sprida goda samarbetsformer och inspirera andra kommuner att utveckla sin sfi-verksamhet; en "ringarna på vattnet-metodik".

- De goda exemplen har spridits genom presentationen på Skolverkets hemsida <http://www.skolverket.se/vux/sfi/samarbete.html> . Integrationsverkets hemsida Introduktionsbanken www.integrationsverket.se/introduktionsbanken har spridit modeller för introduktion av nyanlända. Avsikten med de båda sidorna har varit att inspirera kommuner att utveckla sfi- och introduktionsverksamheten och att underlätta för kommuner att knyta kontakter, vilket också har skett. Tillsammans har de båda sidorna sedan starten i januari 2002 haft ca 3500 besök per månad.
- Integrationsverket har under både 2001 och 2002 ekonomiskt stöttat ett 20-tal utvecklingsprojekt inom introduktions- och integrationsarbetet i kommunerna. En förutsättning för bidrag har varit att en hög egenfinansiering och en plan för permanentning av projektmetoderna har funnits. Bland de projekt som fått bidrag kan nämnas: Yrkesinriktning i inledningen av introduktionen i Eskilstuna, Kvinnoprojekt med individanpassad praktik i Huddinge, och Samverkansmetoder i Höganäs.
- Två nätverk har bildats, vilket på ett effektivt sätt bidrar till att sprida erfarenheter och öka intresset för samverkan mellan sfi och andra

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

aktörer. Inom nätverket för fem kommuner med yrkesinriktad sfi planeras nu lokala/regionala konferenser. De fem kommunerna står, var för sig, som arrangör och bjuder in representanter för samverkande aktörer inom kommunen, i grannkommunerna eller i länet. Inom nätverket för kommuner med liten sfi-verksamhet planeras en återträff under våren 2003, då ytterligare kommuner kommer att inbjudas.

- Tre skrifter kommer att publiceras under våren 2003. Genom samarbete med parterna i Överenskommelsen kommer information om publikationerna att nå kommunernas sfi-ansvariga, socialtjänst och flyktingenheter, liksom landets samtliga af-kontor och Migrationsverkets mottagningsenheter. Därigenom sprids erfarenheterna från uppdraget till de myndigheter som är de viktigaste samarbetsparterna för sfi. Annonsering om de tre skrifterna kommer att ske i de fackliga organ som läses av yrkesutövarna inom de olika myndigheterna, liksom på de olika myndigheternas hemsidor. Skrifterna kommer att finnas tillgängliga både i tryckt form och som pdf-filer.
- Skolverkets arbete inom detta deluppdrag har vid flera tillfällen presenterats på olika konferenser och seminarier. Implementeringen av de nya kursplanerna för sfi, har pågått intensivt under hösten 2002 och fortsätter under 2003. Även genom detta arbete sprids erfarenheter från genomförande av uppdraget om samarbete. Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk har genom stödandet av nätverk, bl a nätverket för sfi-rektorer och nätverket för lärare inom alfabetiseringsundervisning, goda möjligheter att fortsatt sprida goda exempel och stödja utvecklingen av nya samarbetsformer.
- Skolverket, Integrationsverket och Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk kommer framgent att fortsätta att verka för att samarbetet mellan berörda aktörer i kommunerna ökar i syfte att stärka sfi-deltagarnas språkinläring och möjligheter på arbetsmarknaden. Detta kommer till stor del att ske inom konferensverksamhet anordnad av Svenska kommunförbundet, samt genom arbetet med att initiera och stödja tecknandet av lokala och regionala överenskommelser om introduktionen av nyanlända.

3.4 Slutsatser

- Kommunernas sfi-ansvariga kan inte ensamma stå för att utveckla sfi-undervisningen enligt den nya kursplanen. Andra myndigheters delaktighet behövs i processen att utveckla samarbetsformer för ökad integration.
- Samarbete ger vinster, dels genom en rationalisering och effektivisering av insatserna, och dels genom samhällsekonomiska besparingar, både kort- och långsiktigt. Inte minst innebär en förkortad väg till egenförsörjning en personlig vinst för individen.

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

- De olika inblandade förvaltningarnas och organisationernas ledningar har ett mycket stort ansvar vad gäller att stödja pågående samarbete och skapa förutsättningar för ökat samarbete.
- Samarbete behöver formaliseras genom avtal eller kontrakt mellan berörda parter för att samarbetsformen inte ska vara beroende av en eller ett fåtal personers engagemang.
- Samarbete för ökad integration och förbättrade möjligheter på arbetsmarknaden bör omfatta alla sfi-studerande som är i behov av det.
- Mindre kommuners speciella svårigheter att finansiera och organisera en yrkes- och arbetsmarknadsinriktad sfi bör beaktas.
- En översyn av studiefinansieringen för deltagande i yrkes- och arbetsmarknadsinriktad sfi bör ske.
- Metoder för att stödja individers språktillägnande inom ramen för en yrkes- och arbetsmarknadsinriktad sfi-undervisning bör fortsatt utvecklas och spridas.

3.5 Genomförande

Uppdraget har genomförts i samarbete med parterna i Överenskommelsen, i första hand Integrationsverket, samt med Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk.

3.5.1 Kommunbesök

Skolverket har från och med november 2001 till och med september 2002 besökt 14 kommuner för att där studera sfi-verksamhet som genomförs i samarbete med andra aktörer och som har en tydlig arbetsmarknads- eller integrationsinriktning. Kommunerna representerar olika kommuntyper enligt Svenska kommunförbundets kommunindelning, och är geografiskt spridda över hela Sverige. Dock saknas exempel från glesbygds- och landsbygdskommun samt mindre övrig kommun.

Syftet har varit att finna och beskriva goda exempel som kan tjäna som inspiration och modell för andra. För att hitta dessa exempel har Skolverkets regionala enheter varit behjälpliga. Integrationsverket har genom undersökningen av de 30 största flyktingmottagande kommunerna stor kunskap om sfi-verksamheten runt om i landet och har föreslagit några kommuner med intressant verksamhet. Likaså har Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk genom sitt breda kontaktnät god kännedom om sfi-verksamheten i landet, vilket kommit uppdraget till godo.

Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk har deltagit vid fyra av kommunbesöken och medverkat vid beskrivningen och analysen av materialet. Studien av sfi för akademiker i Malmö har genomförts i samarbete med arbetet med deluppdraget om att undersöka förutsättningarna för att anordna sfi i höskolemiljö (*Uppdrag till Statens skolverk om kursplaner m.m. i svenskundervisning för invandrare, sfi (2001/2529/V)U2001/2529/V*). I besöket deltog även en representant för Svenska kommunförbundet.

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

Följande kommuner och verksamheter har besökts och studerats:

Kommun	Samarbetspartners	Projekt/verksamhet
Jönköping	Sfi, flyktingenhet, ungdomsgymnasiet	Förberedelse för vidare studier för unga studerande (16 – 24 år)
Lerum	Sfi, flyktingenhet, Socialtjänst, Kommunala arbetsplatser	1. Samverkan kring samhällsinformation 2. Arbetsmarknadsintroduktion
Gävle	Sfi, flyktingenhet, Socialtjänst, Arbetsförmedling	1. Lärlingsprojektet, 2. Samverkansprojektet Chinook
Malmö	Sfi, högskolan	AKI, akademikerintroduktion
Landskrona	Sfi, socialtjänst, arbetsförmedling, näringsliv, Fastighetsbolag m fl	1. Yrkesinriktad sfi 2. Förbättrad boendemiljö
Norrköping	Sfi, arbetsförmedling	Yrkesinriktad svenska med Praktik
Eslöv	Sfi, gymnasieskolans omvårdnadsprogram	Utbildning av undersköterskor
Karlskoga	Sfi, arbetsmarknadsenheten, socialtjänst m fl	Arbetsträning och praktik för lågutbildade studerande
Tibro	Sfi, arbetsmarknadsenheten	Arbetsträning och praktik
Bollnäs	Sfi, arbetsförmedling, studieförbund, Näringsliv m fl	Projekt PUGIA-praktik/utbildning genom integrering i arbetslivet
Gällivare	Sfi, arbetsförmedling, socialtjänst	Arbetslagets roll
Luleå	Sfi, gymnasieskolans yrkesinriktade program	1. Restaurangutbildning för sfi-studerande 2. Vårdutbildning för sfi-studerande
Boden	Sfi, studieförbund	Söka jobb-kurs

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

Göteborg	Sfi, gymnasieskolan, näringsliv	Bilbyggare
----------	------------------------------------	------------

3.5.2 Hemsida

I januari 2002 startade hemsidan *Samarbete* på Skolverkets hemsida <http://www.skolverket.se/vux/sfi/samarbete.html>.

På sidan presenteras verksamheten från de besökta kommunerna. Sidan är indelad i fyra avdelningar:

Under *Exempel* beskrivs verksamheten/projekten från kommunerna.

I *Arbetsätt* berättar lärare från de besökta verksamheterna om hur undervisningen och språkinlärningen går till.

Organisation behandlar mer övergripande organisationsformer, t ex samrådsgrupper, arbetsförmedlingens medverkan eller hur kommunen samverkar med näringslivet.

I *Krönika* har olika personer lämnat en personlig reflektion på temat integration.

En utförlig lista över kontaktpersoner i kommunerna finns med för att öppna möjligheten för ökade kontakter.

Syftet med hemsidan har varit att sprida erfarenheterna från de besökta kommunerna så att de goda, lärande exemplen kan komma andra kommuner till nytta. Avsikten är att man bland exemplen ska finna lösningar som kan anpassas till den egna kommunens förutsättningar, och att uppmuntra till ökade kontakter mellan kommuner för att stödja utveckling av samarbetsformer mellan sfi och andra aktörer. I samarbete med Integrationsverket finns länkar till www.integrationsverket.se/introduktionsbanken för ytterligare tips och idéer.

Skolverkets sida har under mätperioden juni – oktober 2002 besökts 14 152 gånger, med en tydlig ökning av antalet besökare per månad. Hemsidan kommer på g a delningen av Skolverket från mars 2003 att ligga inom den nya skolutvecklingsenhetens ansvarsområde och kommer då att fungera som en ”idébank” där kommuner, sfi-anordnare och andra aktörer kan hämta inspiration och dela med sig av sina erfarenheter.

3.5.3 Enkätundersökning

En uppföljningsenkät till de 14 besökta kommunerna sändes ut i januari 2003, och tio svar kom in. Av enkätsvaren framgår följande:

Nio kommuner har fått sammanlagt ett 60-tal telefonsamtal/maillkontakter. Sex kommuner har tagit emot sammanlagt 17 studiebesök. Sju kommuner

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

har fått inbjudan att presentera projektet/verksamheten vid sammanlagt 22 tillfällen. Utifrån sex kommuners verksamhet har 15 tidningsartiklar publicerats.

Vidare har kommunerna svarat på vad som hänt med projektet/verksamheten sedan Skolverkets besök. I ett fall uppger man att projektet inte finns kvar på grund av att man inte lyckats finna medel till fortsatt finansiering. I sju kommuner har projektet permanentats och verksamheten ingår nu i kommunens ordinarie sfi-verksamhet och har utökats till att omfatta fler studerande. I en kommun har ytterligare utbildningar startats utifrån det tidigare lyckade konceptet. I tre kommuner har fler samarbetspartners tillkommit. En kommun påpekar svårigheten med att starta nya grupper inom verksamheten beroende på regelverket för finansiering av invandrarnas (ej flyktingarnas) studier, något som försvårar rekryteringen till nya grupper.

På frågan om förbättrat samarbete med andra aktörer svarar åtta kommuner att samarbetet med Arbetsförmedlingen har förbättrats. I fem kommuner har samarbetet med andra myndigheter som socialtjänst och flyktingmottagning förbättrats. Vidare har man förbättrat samarbetet med andra skolformer som grundläggande och gymnasial vuxenutbildning eller annan vuxenutbildning. Några kommuner har etablerat samverkan mellan förvaltningarna både på lednings- och förvaltningsnivå, medan en annan kommun precis påbörjat samarbetet. En kommun kommenterar att projektet blivit ett "lyft" för den pedagogiska personalen som tidigare enbart utbildat gymnasieungdomar. En annan kommun anser att det vore önskvärt att etablera ett bättre samarbete med företag och dess branschorganisationer i näringslivet, för att komma bort från det socialpolitiskt präglade förhållningssättet till invandrare och sfi.

Av enkätsvaren att döma har projekten/verksamheterna i de besökta kommunerna mött intresse och positiv respons. Genom studiebesök och inbjudningar har information om verksamheten spridits. Flera projekt har permanentats och ingår i den ordinarie verksamheten. Arbetssätten har utvecklats och omfattar fler studerande. Även samverkan mellan de olika aktörerna har förbättrats, speciellt med Arbetsförmedlingen och andra former av vuxenutbildning.

Därmed har goda exempel på samarbetsformer spridits till olika myndigheter, förvaltningar och andra aktörer, inom och utom kommunerna. Dock påpekar några kommuner att flera olika faktorer påverkar responsen på verksamheten och att den inte enbart kan hänföras till Skolverkets besök eller presentationen på hemsidan.

3.5.4 Nätverk

Två nätverk har startats med syfte att stödja kommunerna i att utveckla samarbetsformer mellan sfi och andra aktörer, och att sprida erfarenheterna från framgångsrika projekt.

1. Nätverksträff för kommuner med yrkesinriktad sfi

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

Den 30 augusti 2002 genomfördes en heldagskonferens i Stockholm. Inbjudna var representanter för verksamhet/projekt i Norrköping, Gävle, Landskrona, Luleå och Bollnäs, samt företrädare för Integrationsverket, Migrationsverket, Arbetsmarknadsverket, Svenska kommunförbundet, Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk och Skolverket. Totalt deltog ca 60 personer.

Syftet med konferensen var att de inbjudna kommunerna skulle få tillfälle att utbyta erfarenheter, få inspiration och idéer, att inleda ett samarbete för att vidareutveckla och förankra arbetsformerna i kommunerna samt att planera för en spridning av arbetsformerna.

Skolverket har erbjudit ett visst ekonomiskt stöd till de kommuner som åtar sig att anordna lokala eller regionala konferenser på temat sfi-integration-arbetsliv. Planer finns på att under 2003 genomföra sådana konferenser i Norrbottens län med Luleå kommun som arrangör och i Gävleborgs län i samarbete mellan Gävle och Bollnäs kommuner. I Landskrona ägde en samverkanskonferens för personalen inom Komvux och Arbets- och socialförvaltningen rum i maj 2002. Konferensen resulterade i att personalgrupperna genomförde auskultationer i varandras verksamhet, samt att kontinuerliga träffar infördes. Representanter för sfi-verksamheten i Landskrona och Norrköping är inbjudna att medverka vid Svenska kommunförbundets konferens Sfi och integration i Tylösand den 22 – 23 maj 2003.

2. Nätverksträff för kommuner med liten sfi-verksamhet

I samarbete med Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk genomfördes en heldagskonferens den 13 september 2003 på Lärarhögskolan i Stockholm. Konferensen vände sig till de 103 kommuner som har färre än 15 sfi-studerande per år (omräknat till helårsplatser) och syftet var att uppmärksamma de speciella svårigheter det innebär att genomföra en individualiserad och individanpassad sfi-verksamhet i kommuner med liten sfi-verksamhet. Genom bildande av nätverk kan kommunerna utbyta erfarenheter och få fördjupade kunskaper om hur en liten verksamhet kan organiseras. Inom ett nätverk kan kommunerna även få stöd i implementeringen av den nya kursplanen för sfi och utvecklingen av en yrkesinriktad sfi.

12 kommuner anmälde intresse att delta i nätverket och 18 personer deltog i den inledande konferensen. De deltagande kommunerna representerar en god geografisk spridning i landet, från Boden i norr till Olofström i söder. Ett uppföljningsmöte planeras till maj 2003, vilket kommer att anordnas av Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk. Vid detta möte är förhoppningen att nätverket kommer att utökas så att varje län är representerat. Detta kommer att ske, dels genom att de 12 kommunerna inbjuder en grannkommun, dels genom direkta inbjudningar till de berörda kommunerna.

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

3.5.5 Referensmaterial

Som en del av uppdraget att stödja en utveckling av samarbetsformer mellan sfi och andra aktörer har tre publikationer framställts:

1. Hur man lär sig svenska som vuxen - liten handbok för dig som arbetar med personer som har svenska som sitt andraspråk

Målgruppen är handledare på praktikplatser, af-personal, tjänstemän på socialbyråer och flyktingmottagningar och yrkeslärare och syftet är att sprida kunskap och förståelse för hur språkinlärningsprocessen går till, och ge insikt om hur man kan stötta andraspråksinlärarens språktillägnande.

2. Samarbete – möjligheter och hinder

- hur kan samarbetet öka mellan sfi och andra aktörer i kommunerna?

Skriften vänder sig till tjänstemän och chefer inom kommunens vuxenutbildning, socialtjänst och flyktingmottagning samt tjänstemän och chefer på af. Syftet är sprida idéer och förslag på hur goda samarbetsformer kan se ut, men även lyfta fram de problem och hinder som förekommer.

3. Arbetssätt för sfi i samverkan - lärares erfarenheter av sfi i kombination med yrkesutbildning eller yrkespraktik

Här skriver verksamma lärare om hur de undervisar. Boken avser att inspirera och ge idéer till sfi-lärare och yrkeslärare som undervisar i yrkesinriktad sfi.

Utgivningen av materialen kommer att ske under våren 2003 och kommer att grafiskt samordnas med utgivningen av bedömnings- och kartläggningmateriel i samband med de nya kursplanerna för sfi. Ett annonsblad för samtliga publikationer, där man kortfattat kan läsa om materielen och få information om hur man beställer eller hittar som pdf ska skickas till samtliga kommuner, samtliga sfi-anordnare, samtliga af-kontor och till Migrationsverkets mottagningsenheter. Distributionslistor ska upprättas i samarbete med Svenska kommunförbundet, Migrationsverket, Nationellt centrum och AMV.

Publikationerna ska finnas tillgängliga både i tryckt form och som pdf-filer på Skolverkets hemsida. Information om materielen kommer att finnas på Integrationsverkets, AMV:s, Migrationsverkets, Nationellt centrum och Svenska kommunförbundets hemsidor.

3.5.6 Konferenser och seminarier

Skolverket har vid ett flertal konferenser och seminarier informerat om uppdraget att stödja utvecklingen av samarbete mellan sfi och andra aktörer och redovisat erfarenheterna och slutsatserna allteftersom arbetet framskridit.

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

Kommunförbundet Kronoberg har vid tre tillfällen anordnat konferenser på temat *Integration och introduktion av nyanlända*. Dessa konferenser ägde rum i Ronneby, Tylösand och Växjö och samlade ett par hundra deltagare vid varje tillfälle.

Skolverket presenterade arbetet inom uppdraget vid Nordiska ministerrådets språknämnds seminarium i Drammen i november 2002. Temat var *Behövs en gemensam nordisk språkpolitik?*.

Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk genomförde i november 2002 en temadag om *Samarbete mellan sfi och andra aktörer* för ett 60-tal sfi-rektorer, där goda exempel från uppdraget presenterades.

Under våren 2003 kommer erfarenheter och exempel från uppdraget att presenteras på ytterligare konferenser.

3.5.7 Överenskommelsen

Genom deltagandet i beredningsgruppen för *Överenskommelsen om utveckling av introduktionen för flyktingar och andra invandrare* har Skolverket till de övriga parterna kontinuerligt informerat om uppdraget och tagit emot synpunkter på genomförande och analys.

Uppdraget har presenterats vid två möten med syfte att teckna lokala överenskommelser om introduktion av nyanlända i regionen; i Södermanlands län och i norra Halland.

Tillsammans med Integrationsverkets Västra Götalandsregion har två informationsmöten ägt rum med Skolverkets regionala enhet i Göteborg.

Parterna i Överenskommelsen har ett gemensamt ansvar att fortsätta att sprida goda, lärande exempel och att stödja kommuner i deras arbete att utveckla samarbetsformer såväl inom kommunen som interkommunalt.

3.5.8 Tidningsartiklar

Skolverkets besök i kommunerna har vid några tillfällen uppmärksammats av lokal press. Artiklar om kommunbesöket och om regeringsuppdraget har införts i tidningarna Ljusnan, Norrländska socialdemokraten och Skånska dagbladet. Artiklar har också införts i tidskrifterna KOM, Invandrare & Minoriteter, Integration i fokus samt i Volvo Cars Torslandas företagstidning.

3.6 Avslutande diskussion

- De nya kursplanerna för sfi som trädde i kraft vid årsskiftet 02/03 har tagits emot mycket positivt i de besökta kommunerna. Kursplanerna möjliggör en individanpassad och flexibel undervisning och innebär ett stöd för en sfi-utbildning i samarbete med andra aktörer. Men kommunernas sfi-ansvariga kan inte ensamma stå för att utveckla sfi-undervisningen enligt de nya kursplanerna. En sfi-undervisning i

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

kombination med t ex yrkesutbildning eller praktik kräver insatser från andra myndigheter och organisationer.

- Uppdraget har bidragit till att sprida exempel på goda samarbetsformer. Detta har skett genom presentationen av goda exempel på Skolverkets hemsida, genom att de presenterade kommunerna har tagit emot studiebesök och också inbjudits av andra kommuner att informera om sin verksamhet, samt genom två nätverk. Publiceringen av tre skrifter under våren 2003 kommer också att medverka till att information om samarbetsformer och metoder sprids ytterligare, inte bara till verksamma inom sfi, utan till tjänstemän och chefer inom andra myndigheter och förvaltningar.
- Skolverkets besök i kommunerna och presentationen på internet har ökat intresset och höjt statusen för många projekt. Uppmärksamheten har i något fall påverkat förvaltningsledningarna i kommunerna att stödja verksamheten, som därmed har övergått till att bli permanent verksamhet. En kommun säger i uppföljningsenkäten: ” *Skolverkets uppdrag har varit mycket betydelsefullt, inte minst för våra lokala politiker.* ”
- Emellertid är ovan beskrivna metoder inte tillräckliga för att verkligen ge genomslag i alla kommuner. På många håll är processen att utveckla samarbetsformer för att förnya sfi och öka integrationen inte ens påbörjad. De olika organisationernas ledningar har ett stort ansvar när det gäller att stödja samarbeten som pågår inom kommunen och att skapa goda förutsättningar för att underlätta samarbete. Det är också viktigt att avtal sluts mellan de samverkande parterna, för att goda samarbetsformer inte ska vara helt beroende av ett fåtal eldsjälares engagemang. Skolverkets bedömning är därför att ytterligare stöd för att utveckla nya samarbetsformer mellan sfi och andra aktörer inom integrationsarbetet för att stärka sfi-deltagares språkinläring och öka deras möjligheter på arbetsmarknaden behövs. Ett sådant stöd bör inte enbart riktas till sfi-anordnare, utan på en bred basis vända sig till såväl tjänstemän som ledning inom kommunernas förvaltningar och myndigheter, näringsliv och föreningsverksamhet.
- I många kommuner finns ett väl utvecklat samarbete vad gäller introduktionen av flyktingar, dvs personer för vilka kommunen får ersättning enligt *Förordning om statlig ersättning för flyktingmottagande* (1990:927). Eftersom detta endast omfattar en mindre del av de sfi-studerande (ca 30 %), skapar det ojämlika förutsättningar för integration mellan flyktingar och andra nyanlända och kan i vissa fall leda till en försämring av den ordinarie sfi-verksamheten. Skolverkets medverkan som part i Överenskommelsen är av stor betydelse för det fortsatta arbetet att stödja kommuner och regioner att utveckla introduktionen av nyanlända, samtidigt som Skolverket har ett stort ansvar att verka för att alla sfi-studerande får tillgång till en flexibel och individanpassad undervisning.

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

- Många av de projekt/verksamheter som studerats inom uppdraget är mer kostsamma än ”vanlig” sfi. Många kommuner har svårt att hitta finansiering till en yrkes- och arbetsmarknadsinriktad sfi, trots att sådan verksamhet ger goda resultat. Skolverket bedömer att många kommuner är i behov av ytterligare stöd för att utarbeta en ekonomisk och organisatorisk plan för sfi-undervisningen, vilken på lång sikt ska ge vinster för såväl individen som samhället och ska rymmas inom den kommunala budgeten.
- Små kommuner med liten sfi-verksamhet har speciella svårigheter att finansiera och organisera en individanpassad sfi. Dessa kommuner anser det ofta alltför kostnadskrävande att erbjuda undervisning som tar hänsyn till deltagarnas individuella förutsättningar och studiemål. Skolverket ser allvarligt på situationen, eftersom det innebär att vissa kommuner inte uppfyller sina åtaganden enligt förordningen (1994:895) och kursplanerna för sfi. Skolverket kommer i samarbete med Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk att rikta fortsatt stöd och information till kommuner med få deltagare i sfi.
- Många kommuner uppger att samarbete ger vinster. Genom att kommunernas huvudaktörer sfi-anordnaren, socialtjänsten, flyktingmottagningen och arbetsförmedlingen samordnar sina insatser och åtgärder uppnår man en rationalisering och effektivisering. Detta skapar en helhetssyn, vilket kommer individen till godo och samtidigt ger en samhällsekonomisk besparing, både på kort och lång sikt.
- En angelägen fråga är studiefinansieringen för de sfi-studerande som deltar i yrkes- eller arbetsmarknadsinriktad sfi. Ett stort antal studerande har inget ekonomiskt stöd från samhället och är inte heller berättigade till A-kassa eller studiemedel. För dessa är det svårt att följa en heltidsutbildning, vilket i flera fall har lett till att deltagarna avbryter studierna. Även personer som erhåller försörjningsstöd från socialtjänsten upplever det som ett otillfredställande sätt att finansiera studierna. Ur ett integrationsperspektiv är det ett misslyckande att många invandrare av ekonomiska skäl ej har möjlighet att delta i utbildning som leder till ökade möjligheter på arbetsmarknaden.
- En yrkes- och arbetsmarknadsinriktad sfi-utbildning kräver att undervisningen till stor del sker i anslutning till yrkesutbildning, på arbets- eller praktikplatser och i samverkan med yrkeslärare och handledare. Metoder för att stödja individers språktillägnande inom ramen för en sådan utbildning bör fortsatt utvecklas och spridas, och få en självklar plats inom lärarutbildning och kompetensutveckling för sfi-lärare. Även yrkeslärare och handledare behöver stöd och utbildning för att kunna stötta individens språkutveckling.
- Alternativa undervisningsmetoder som distansutbildning, IT-stöd och studieverkstäder bör utvecklas vidare för att möjliggöra för sfi-deltagare som arbetar eller bor långt från studieorten att få en individanpassad

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

utbildning. Flexibla studietider, som kvällstid och sommartid, bör införas i högre grad än vad som är fallet idag.

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

Bilaga 1

Kurser och seminarier

Den första kursomgången, första halvåret 2002

Den första omgången omfattade 5-poängskurser i svenska som andraspråk. Åtta kurser erbjöds. Knappt 250 lärare anmälde sig och alla kurser utom en blev av. Två av dem fördubblades. När antagningen var genomförd och alla som kunde delta hade lämnat bekräftelse återstod drygt 200 lärare som genomförde utbildningen vårterminen 2002. Alla kurser utom en gavs på distans. 9 kurser genomfördes. Sammanlagt godkändes:

Örebro högskola: 23 deltagare

Malmö högskola: 80 deltagare

Göteborgs universitet: 35 deltagare

Södertörns högskola: 7 deltagare

Högskolekurser, 5 poäng

Språkliga strukturer i ett funktionellt perspektiv, Malmö högskola

1 kurs i Malmö

Nivå: 1 – 20 poäng

20 antagna

Språkutvecklande klassrumsinteraktion, Malmö högskola

2 kurser, en i Malmö och en i Stockholm

Nivå: 1 – 20 poäng

52 antagna

Omvärldskunskap i ett problemorienterat perspektiv, Malmö högskola

Nivå: 1 – 20 poäng

Kursen startade inte

Etnicitet, etnocentrism och värdegrund, Södertörns högskola

1 kurs i Stockholm (ej distanskurs)

Nivå: 1 – 20 poäng

24 antagna

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

Andraspråksinläring och tvåspråkighet, Örebro universitet
1 kurs i Örebro
Nivå: 1 – 20 poäng
31 antagna

Skapande processer i ett flerstämmigt klassrum, Malmö högskola
1 kurs i Malmö
Nivå: 21 – 40 poäng
27 antagna

Vuxna andraspråksinlärares vägar in i skriftspråket, Malmö högskola
1 kurs i Malmö
Nivå: 21 – 40 poäng
30 antagna

Alfabetisering, Göteborgs universitet
2 kurser, en i Göteborg, en i Stockholm
Nivå: 41 – 60 poäng
55 antagna

Den andra kursomgången, andra halvåret 2002

Totalt antal sökande var 670. Fem högskolekurser och åtta seminarier genomfördes.

Högskolekurser, 5 poäng

Andraspråksinläring och tvåspråkighet, Örebro universitet
Nivå: 1 – 20 poäng
Startade ej

Svenskans ljudstruktur och prosodi i ett funktionellt perspektiv, Stockholms universitet
Nivå: 1 – 20 poäng
33 antagna

Språk, kultur och lärande, Malmö högskola
Kulturella perspektiv på kommunikation, Stockholms universitet
Nivå: 1 – 20 poäng
20 antagna

Språkutvecklande klassrumsinteraktion, Malmö högskola
Nivå: 1 – 20 poäng
30 antagna

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

Kultur, skriftlig kommunikation och lärandemiljöer, Stockholms universitet
Nivå: 21 – 40 poäng
Startade ej

Vuxnas andraspråksanvändning – individ- och samhällsperspektiv,
Göteborgs universitet
Nivå: 21 – 40 poäng
20 antagna

Vuxna andraspråksinlärares vägar in i skriftspråket, Malmö högskola
Nivå: 21 – 40 poäng
Startade ej

Kulturella perspektiv på kommunikation, Stockholms universitet
Nivå: 41 – 60 poäng
16 antagna

Summa 121

Seminarier

Uttal, Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk
Stockholm
3 dagar, två dagar i följd och sedan uppföljning
2 seminarier, 32 deltagare på vardera

Nya kursplaner för sfi, Nationellt centrum för sfi och svenska som
andraspråk
Uppsala
2 seminarier, 86 deltagare och 100 deltagare

Nya kursplaner för sfi, Nationellt centrum för sfi och svenska som
andraspråk
Trollhättan
88 deltagare

Nya kursplaner för sfi, Nationellt centrum för sfi och svenska som
andraspråk
Umeå
28 deltagare

Nya kursplaner för sfi, Nationellt centrum för sfi och svenska som
andraspråk
Västerås
84 deltagare

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

Nya kursplaner för sfi, Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk
Helsingborg
64 deltagare

Sfi för hörselskadade, Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk
Göteborg
Tvådagarsseminarium
Startade ej

Sfi för högutbildade, Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk
Göteborg
Startade ej

Summa 514

Den tredje kursomgången, första halvåret 2003

Totalt antal sökande var 517. Av dem sökte 122 högskolekurser. Totalt genomförs 5 högskolekurser och 10 seminarier.

Högskolekurser, 5 poäng

Samarbetsinläring i vuxenundervisningen, Uppsala universitet
Nivå: 1 – 20 poäng
30 antagna

Andraspråksinläring och tvåspråkighet, Örebro universitet
Nivå: 1 – 20 poäng
22 antagna

Språkutvecklande klassrumsinteraktion, Malmö högskola
Nivå: 1 – 20 poäng
21 antagna

Språk, kultur och lärande, Malmö högskola
Nivå: 1 – 20 poäng
Startade ej

Vuxnas andraspråksanvändning – individ och samhällsperspektiv,
Göteborgs universitet
Nivå: 21 – 40 poäng
Startade ej

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

Språk, kultur och makt, Malmö högskola
Nivå: 21 – 40 poäng
25 antagna

Alfabetisering, Göteborgs universitet
Nivå: 41 – 60 poäng
24 antagna

Seminarier

Uttal i ett kommunikativt perspektiv, Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk
Lund
Norrköping
3 dagar, två dagar i följd och sedan uppföljning
Lund 45 antagna, Norrköping 35 antagna

Kultur, etnicitet, integration och vuxenlärande, Mångkulturellt centrum
Botkyrka
3 dagar
37 antagna

Seminarium om test och bedömning utifrån det nationella provet i sfi,
Stockholms universitet
2 dagar
Två seminarier
36 antagna, 25 antagna

Seminarium om test och bedömning utifrån det nationella provet i sfi,
Stockholms universitet
2 dagar
Helsingborg
32 antagna

Elevcentrerad inläring – arbetssätt i yrkesförberedande utbildning,
Sundbybergs folkhögskola
Sundbyberg
2 dagar
21 antagna

Elevcentrerad inläring – arbetssätt i yrkesförberedande utbildning,
Sundbybergs folkhögskola
Luleå
2 dagar
Genomförs ej

2003-02-19

Dnr 01-2001:2140

Sfi för studerande med posttraumatiskt stressyndrom, Nationellt centrum
för sfi och svenska som andraspråk

Örebro

2 seminarier, 20 antagna och 28 antagna

Etnicitet och vuxenstudier, Linköpings universitet

Genomförs ej

Språkkontakt, språkkonflikt och synen på dialekter inom arabvärlden, Forum
etniped, Göteborg

Genomförs ej

Nya kursplaner för sfi, Nationellt centrum för sfi och svenska som
andraspråk

Nässjö

21 antagna

Nya kursplaner för sfi, Nationellt centrum för sfi och svenska som
andraspråk

Östersund

Genomförs ej

Nya kursplaner för sfi, Nationellt centrum för sfi och svenska som
andraspråk

Gävle

Genomförs ej

Nya kursplaner för sfi, Nationellt centrum för sfi och svenska som
andraspråk

Karlstad

Genomförs ej